

URLA-İSKELE KIYI DÜZLÜĞÜNÜN JEOMORFOLOJİSİ VE LİMANTEPE-KLAZOMENAI (URLA – İZMİR)

Ertuğ Öner^a, Serdar Vardar^b, Mehmet Doğan^a, Rifat İlhan^a, Fatma Yaman^a, İlhan Kayan^c

^aEge Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, İzmir

^bİzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Coğrafya Bölümü, İzmir

^cEge Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Emekli Öğretim Üyesi
(ertugoner03@gmail.com)

ÖZ

Batı Anadolu'da kıyılarında yer alan Urla yarımadası tarih çağları boyunca yerleşim için elverişli coğrafi şartlara sahip olmuştur. Yarımadaya adını veren Urla kentinin kuzeyinde İskele kıyı düzlüğü yer almaktadır. Bu kıyı düzlüğündeki Limantepe ve Klazomenai antik yerleşimleri tarihi Bronz Çağı'na kadar giden önemli arkeolojik yerlerdir. Bu ve benzeri antik kentlerin bulunduğu kıyılarımızda Kuvaterner'de ve özellikle Holosen'de hızlı jeomorfolojik değişimler meydana gelmiştir. Son buzul çağında -130 metrelerde olan Dünya denizlerinin seviyesi, günümüzden 7000-6000 yıl öncesinde bugünkü seviyesine yükselmiş ve özellikle alçak kıyılarda iç kesimlere sokulup koy ve körfezler oluşturmuştur. Deniz seviyesi yükselmesinin durmasıyla bu kez koy ve körfezler alüvyonlarla dolarak kıyı çizgisi deniz yönünde ilerlemiştir. Böylece, bu dönemlerde kıyılarda bulunan eski liman kentlerinin doğal çevresi giderek değişmiştir. İskele mevkiindeki Limantepe ve Klazomenai antik kentleri de bu değişimlerden etkilenmiştir. İskele kıyı ovasında Holosen doğal çevre değişmelerinin ve arazi kullanımına etkilerinin belirlenebilmesi için 1997-2007 yılları arasında toplam 24 delgi sondaj gerçekleştirilmiştir. Delgi sondajlardan sağlanan sediman örneklerinin sedimantolojik ve paleontolojik analizlerine ve arkeolojik bilgilere dayalı jeomorfolojik değerlendirmelerin sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır; Holosen transgresyonu ile ilerleyen denizin kıyı çizgisi, günümüzden 6000 yıl kadar öncelerde, İskele düzlüğünün orta kesiminde bugünkü kıyıdan en çok 1 km içeriye kadar sokulabilmiştir. Limantepe batısında bu ilerleme çok daha dar alanlıdır. İskele düzlüğünde, Orta Holosen sonrası alüvyal dolguya bağlı kıyı ilerlemesinde iki büyük şekil birimi birlikte gelişmiştir. Bunlardan biri, çok sığ kıyı profili üzerinde yayvan ve geniş bir kıyı setidir. Bunun iç kenarındaki Arkaik Çağa ait nekropol, oluşumunun 3000 yıldır sürdüğünü göstermektedir. İkinci birim setin iç tarafındaki sulak alandır. Önceleri öne sürüldüğü gibi, bu alanın Arkaik Çağda bir lagün durumunda bulunduğu ve liman olarak kullanıldığı görüşünün doğru olmadığı anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İzmir, Urla, Urla-İskele Kıyı Düzlüğü, Limantepe, Klazomenai, Paleo-coğrafya, Jeoarkeoloji

GEOMORPHOLOGY OF THE URLA İSKELE COASTAL PLAIN AND LİMANTEPE-KLAZOMENAI (URLA – İZMİR)

Ertuğ Öner^a, Serdar Vardar^b, Mehmet Doğan^a, Rifat İlhan^a, Fatma Yaman^a, İlhan Kayan^c

^aEge University, Faculty of Letter, Department of Geography, İzmir

^bİzmir Kâtip Çelebi University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Geography, İzmir

^cEge University, Faculty of Letter, Department of Geography, Retired Öğretim Üyesi
(ertugoner03@gmail.com)

ABSTRACT

The peninsula of Urla located on the shores of Western Anatolia has had favorable geographical conditions for settlement during the historical ages. The city of Urla, which gives its name to the peninsula, is located in the northern coast of Iskele. The ancient settlements of Limantepe and Klazomenai on this coastal plain are the important archaeological sites from the date of the Bronze Age. Rapid geomorphological changes have taken place in the Quaternary, especially in the Holocene, where these and similar ancient cities are located. The level of the world seas, which are at -130 meters in the last glacial age, rose to its present level 7000-6000 years ago, and especially in the low coasts, sea intruded into the interior and formed bays and gulfs. With the end of sea level rising, this time the bay and the gulfs were filled with alluvium and the shoreline advanced towards the sea. Thus, the natural environment of the old harbor cities, which were on shore during these periods, gradually changed. The ancient cities of Limantepe and Klazomenai in Urla Iskele were also influenced by these changes. A total of 24 drillings were carried out between 1997 and 2007 in order to determine the Holocene natural environmental changes and its effects on land use of the coastal plain. As a result of geomorphological evaluations, according to sedimentological and paleontological analyzes of sediment samples of core drillings and archaeological informations, the following results were obtained; The shoreline of the Holocene marine transgression was able to intrude about 1 km inland from the present shoreline in the middle part of the Iskele plain about 6000 years ago. This progression covered a much smaller area to the west of Limantepe. Two major geomorphological units developed together on the Iskele plain following the Middle Holocene coastal retreat because of alluvial progradation. One of them is a flat and broad coastal barrier on a very shallow coastal profile. The necropolis of the Archaic Age on its inner side indicates that the formation has lasted for 3000 years. The second unit is a wetland to the land side of the barrier. It has been understood that the idea of this area was a lagoon in the Archaic Age and being used as a harbor is not correct.

Keywords: İzmir, Urla, Urla-İskele Coastal Plain, Limantepe, Klazomenai, Paleogeography, Geoarchaeology